

ПРОКУРАТУРА НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

ГЛАВЕН ПРОКУРОР

ГП № 1.05./2022 г.
ВКП № 1625./2022 г.
София, 03.05.2022 г.

*Образувам котар дело
Определен съюз - граждански
съюз Павел Райковски
03.05.2022*

КОНСТИТУЦИОНЕН СЪД

Л. № 120-14
Дата 03.05.2022 г.

ДО
КОНСТИТУЦИОННИЯ СЪД
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

ИСКАНЕ ОТ ГЛАВНИЯ ПРОКУРОР НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

На основание: чл. 150, ал.1, вр. чл. 149, ал.1, т.2, пр.1-во от Конституцията

Относно: установяване на противоконституционност на разпоредбите на чл.329, ал.1 от Наказателния кодекс (Изм. - ДВ, бр. 95 от 1975 г., бр. 92 от 2002 г., в сила от 1.01.2005 г., по отношение на наказанието пробация - изм., бр. 26 от 2004 г., в сила от 1.01.2004 г., бр. 103 от 2004 г., в сила от 1.01.2005 г.) и чл.329, ал.2 от Наказателния кодекс (Изм. - ДВ, бр. 92 от 2002 г., в сила от 1.01.2005 г., по отношение на наказанието пробация - изм., бр. 26 от 2004 г., в сила от 1.01.2004 г.)

УВАЖАЕМИ КОНСТИТУЦИОННИ СЪДИИ,

Моля да приемете искането за допустимо и основателно, като обявите противоконституционността на чл.329, ал.1 и ал.2 НК, поради противоречие с разпоредбите на чл.48, ал.1 и чл.4, ал.1 от Конституцията на Република България (КРБ).

I. По допустимостта на искането

Искането се отправя от субект, който е оправомощен да сезира Конституционния съд по реда на чл.150, ал.1 КРБ, депозирано е в

изискуемите от чл.17, ал.1 от Закона за Конституционния съд (ЗКС) форма, реквизити, съдържание и предмет.

До настоящия момент Конституционният съд не се е произнасял с решение или определение за недопустимост по поставените въпроси, решаването на които е в неговите правомощия съгласно чл.149, ал.1, т.2 КРБ, поради което не е налице отрицателната предпоставка на чл.21, ал.6 ЗКС.

II. По основателността на искането

Противоречие на чл.329, ал.1 и ал.2 НК с чл.48, ал.1 от Конституцията на Република България

Разпоредбата на чл.329 НК е въведена през 1968г. и с нея кумулативно с неполагането на общественополезен труд са криминализирани конкретни действия, които според господстващата към онзи момент идеология са били непозволен или неморални (чл.329, ал.1НК, ДВ, бр.26/1968г.), както и системното занимание с просия (чл.329, ал.2, ДВ, чл.26/1968г.). През 1975г. законодателят е приел нова редакция на текста на чл.329, ал.1 НК, като е опростил диспозицията до бездействие, изразяващо се в неполагане на общественополезен труд за продължително време и получаване на нетрудови доходи по непозволен или неморален начин. Следващите промени са осъществени пред 2004г. и касаят само санкционната част на чл.329, ал.1 и ал.2 НК във връзка с въвеждане в НК на наказанието пробация.

Конституцията от 1947г., при действието на която е приет този текст на Наказателния кодекс, определя полагането на труд не само като право, но и като задължение на гражданите. Така според чл.73, ал.3 *„Трудът е дълг и въпрос на чест за всеки работоспособен гражданин. Всеки гражданин е длъжен да се занимава с общественополезен труд и да работи според своите сили и способности.“*

Същото разбиране е инкорпорирано и в Конституцията, приета през 1971г.: *„Всеки работоспособен гражданин е длъжен да се занимава с общественополезен труд съобразно със своите способности и квалификация. (чл.59, ал.1).*

Промяната в общественоекономическите отношения в страната през 1989г. е отразена в новия Основен закон на Република България от 1991г. В духа на модерните разбирания за обществото и за човека трудът е обявен за фундаментално право. Според чл.48, ал.1 от КРБ гражданите имат право на труд, а държавата е задължена да създаде условия за неговото осъществяване.

Правото на труд е фундаментално човешко право, признато от ООН с Всеобщата декларация на правата на човека (чл.23 и чл.24), както и в нормативните актове на ЕС (чл.15 от Хартата на основните права на Европейския съюз).

Разпоредбите на чл.329 НК не съответстват, както на посочените по-горе международни нормативни актове, така и на чл.48, ал.1 от Конституцията, който прогласява труда като изконно човешко право, не и като задължение. Действително, диспозицията на чл.329, ал.1 НК предполага от обективна страна кумулативно наличие на бездействие (продължително неполагане на общественополезен труд при обективна възможност да се полага такъв) и на действие (получаване на нетрудови доходи по непозволен или неморален начин). Независимо от това, чл.329, ал.1 НК е в конфликт с Основния закон, именно поради различното отношение към труда, прогласено в него, от една страна, и създаденото от разпоредбата задължение за лицата, получаващи доходи по непозволен или неморален начин да полагат общественополезен труд, за да не осъществят състава на престъплението. Възприемането на труда като задължение и единствен източник на доходи е функция на тоталитарната държава и това е много ясно изразено в чл.73, ал.4 от Конституцията от 1947г., според който особен закон урежда трудовата повинност на гражданите. В настоящата КРБ, според чл.4, ал.1 от която България е правова държава, източниците на законни доходи на гражданите могат да бъдат най-различни, включително и нетрудови такива. Оценката на нравствена им страна не следва да има отношение към наказателноправната защита на съответните обществени отношения.

Разпоредбите на чл.329 НК са твърде остарели и несъответстващи на реалните общественоекономически условия в страната. Така например, от мотивите на съдилищата, постановили осъдителни актове (след 1989г.) срещу лица по престъпните състави по ал.1 и ал.2 на чл.329, е видно, че

най-често срещаната причина за осъществяването им е тежкото материално състояние и безработица на извършителите.¹

II. Противоречие на чл.329, ал.1 и ал.2 НК с чл.4, ал.1 от Конституцията на Република България

Конституционният съд е дефинирал принципа на правовата държава в редица свои решения, изразяващ се най-общо в „упражняване на държавната власт на основата на конституция, в рамките на закони, които материално и формално ѝ съответстват и са създадени за запазване на човешкото достойнство, за постигане на свобода, справедливост и правна сигурност“².

В юриспруденцията си КС разглежда правовата държава в два аспекта - формален и материален. Формалният аспект се състои в изискването за спазване на принципа на правната сигурност, последователност, предвидимост и стабилност на законите, а нейният материален компонент е справедливостта. Така в решение №10/2009г. по к.д. №12/2009г. е посочено, че „при съставянето на законите в правовата държава законодателят трябва да търси решения, които да задоволяват справедливия интерес в рамките на модела, който Конституцията задава“. В решение № 2/2014г. по к. д. № 3/2013 г. се сочи, че „законите трябва да изразяват конституционно закрепените принципи и да предлагат справедливи и социално оправдани решения в рамките на регулираната материя.“

Един от основните принципи в наказателното право е принципът на законоустановеност на престъплението, прогласен от Римския статут на Международния наказателен съд, в сила от 01.07.2002г. и ратифициран от всички държави-членки на ЕС. Според чл.23 „законоустановеност на престъпленията означава, че никое лице не носи наказателна отговорност, освен ако при извършването му съответното деяние съставлява престъпление от компетентността на Съда“.

¹ Присъда № 296 от 1.10.2013 г. на РС - Пловдив по н. о. х. д. № 4491/2013 г.; Решение № 905 от 20.04.2011 г. на РС - Пловдив по а. н. д. № 2049/2011 г.; Решение № 2629 от 16.11.2010 г. на РС - Варна по н. а. х. д. № 5240/2010 г.

² решение №1/2005г. по к.д.№8/2004г.; решение №7/2005г. по к.д.№1/2005г.; решение №14/2014г. по к.д.12/2013г. и др.

Този принцип предполага законодателят ясно да определи престъпленията, като за да не се изпада в противоречие с него в наказателното право са изключени аналогията, обичаят, разширителното тълкуване. Условието за законоустановеност на престъплението е изпълнено, когато от текста на приложимата разпоредба и при необходимост от тълкуването ѝ субектите на съответното право са в състояние да разберат за кои действия и бездействия се предвижда наказателна отговорност. Доколкото с определено поведение не се нарушава закон, преценката за това дали то е морално и приемливо от обществото е субективна и не може да бъде критерий за наказателноправна санкция, тъй като е елемент от правото на личен живот и не се нуждае нито от правно разрешение, нито от правила за извършване. Гражданите имат конституционно гарантирана от законите свобода да си набавят средства за препитание по всякакви правомерни начини, трудови и нетрудови, дори когато те могат да бъдат оценени като безнравствени³.

Прегледът на съдебната практика по чл.329, ал.1 НК сочи противоречиви съдебни актове при тълкуване на понятието „неморален начин“ за получаване на нетрудови доходи. В голяма част от осъдителните решения диспозицията на нормата е тълкувана от съдилищата най-често като системно бездействие по отношение на общественополезния труд и дейност по получаването на нетрудови доходи по неморален начин. Този прочит почива на Тълкувателно решение № 29 от 29.XI.1984 г. по н. д. № 20/84 г., ОСНК, постановено в условията на коренно различна социалноикономическа обстановка в страната и оттам различно разбиране за труда и морала.

Налице са и решения, в които подсъдимите лица са били оправдани с мотиви за липса на съставомерност на деянието и дори на противоконституционност на чл.329, ал.1 НК⁴. Съдебните актове

³ В редица свои решения Европейският съд по правата на човека разглежда юридически ограничения на права, включително репресивни мерки, предприети от национална юрисдикция с нравствени аргументи за опазване на обществената почтеност, като нарушения на правото на личен живот (решение по делото *Dudgeon v. the United Kingdom* от 22.10.1981 г.; решение по делото *A.D.T. v. the United Kingdom* от 31.07.2000 г.). За допълнително илюстриране на невъзможността морални отговори да управляват наказателноправни въпроси следва да се подчертае коренно различният обществен отзвук на публична покана за набиране на милостиня, отправена чрез обществени институции (благотворителни организации, медии и др.) и отправена лично чрез традиционните конклюдентни действия на просещо лице, макар и двете да принадлежат към едно и също явление. Българската практика не познава случай на повдигнато обвинение по чл. 329 за публичен призив за финансова помощ в подкрепа на изпаднал в затруднение гражданин.

⁴ Решение № 376 от 15.07.2020 г. на РС - Плевен по а. н. д. № 1232/2020 г.; Решение № 254 от 14.12.2017 г. на ОС - Плевен по в. а. н. д. № 1155/2017 г.; Решение № 28 от 23.01.2014 г. на РС - Враца по а. н. д. № 1464/2013 г.

недвусмислено говорят за съществени различия в правоприлагането като следствие от така формулираното от законодателя съдържание на правната норма. Голяма част от субектите на престъпленията по чл.329, ал.1 и ал.2 от НК в действителност са жертви на престъпления по Глава втора, раздел VIII, от НК /чл.154а, чл.155 и чл.155а/ или на трафик на хора /чл.159 и сл. от НК/. Очевидно е налице колизия между тези разпоредби и чл.329, ал.1 и ал.2 от НК в хипотезата на тълкуването им от съдилищата, тъй като пострадалите се явяват едновременно жертви и извършители на престъпно деяние, а според постоянната практика на КС „Несъвършенството на закона, изразяващо се в противоречие между негови разпоредби, и изобщо с действащото законодателство, нарушава принципа на чл. 4, ал. 1 от Конституцията за правовата държава. Този конституционен принцип изисква съдържащите се в нормативните актове разпоредби да бъдат непротиворечиви, за да регулират безпроблемно обществените отношения“⁵.

Освен това, редакцията на нормата е твърде обща и позволява разширително тълкуване, недопустимо в наказателното право.

Не може да не се изтъкне също така, че на основание на разглежданите разпоредби на НК се преследват крайно уязвими слоеве на обществото, като често посредством тяхното преследване и наказване реално се облекчава наказателната репресия спрямо лицата, ангажирани с експлоатацията им. Така на практика се създава двойствено отношение към жертвите, което се отразява негативно, както на резултатите от съответните наказателни производства, така и на усилията за предоставяне на законова закрила на тези лица по Закона за борба с трафика на хора, Закона за защита на лица, застрашени във връзка с наказателно преследване и др. В този смисъл може да се приеме, че нормата накърнява правната сигурност и е в конфликт с материалната справедливост, въздигната във висша ценност в Преамбюла на Конституцията и развита в разбирането на КС за правовата държава.

Изводът, който може да се направи е, че чл.329 НК не съответства на концепцията на Основния закон за правова държава и отношението към правото на труд.

⁵ Решение № 5 от 29.06.2000 г. на КС на РБ по конст. д. № 4/2000 г.

УВАЖАЕМИ КОНСТИТУЦИОННИ СЪДИИ,

По изложените съображения Ви моля, на основание чл. 149, ал. 1, т.2 КРБ, да обявите за противоконституционни разпоредбите на чл.329, ал.1 и ал.2 НК, поради противоречие с чл.4, ал.1 и чл.48, ал.1 от Конституцията на Република България.

Моля, като заинтересовани страни да конституирате Народното събрание, Върховния касационен съд, Съюза на съдиите в България, Асоциацията на прокурорите в България и Висшия адвокатски съвет.

Съгласно чл. 18, ал. 5 ПОДНС, прилагам преписи от искането за предложените заинтересовани страни.

С УВАЖЕНИЕ,

ИВАН ГЕШЕВ
ГЛАВЕН ПРОКУРОР

